

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inzerat na vsi strani 60 K, na $\frac{1}{2}$ strani 40 K, na $\frac{1}{3}$ strani 20 K, na $\frac{1}{4}$ strani 10 K in na $\frac{1}{12}$ strani 6 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 1. V Ljubljani, 15. januarja 1911. Letnik XXVIII.

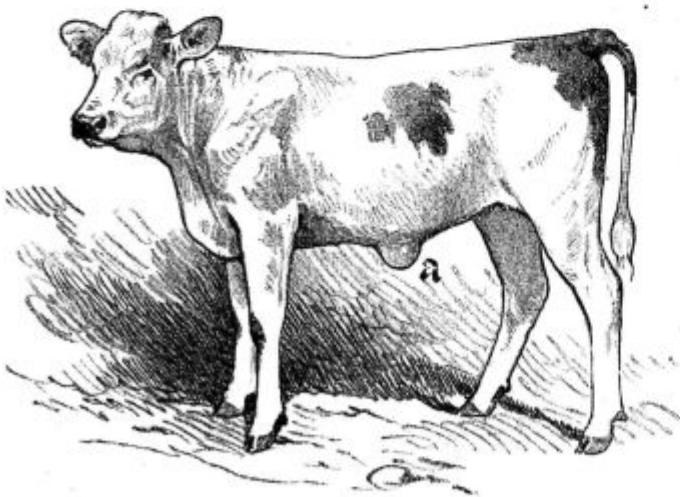
Obseg: Skrb za popek pri novorojenih teletih. — Kuga v gobcu in na parkljih. — Umetna gnojila za sadno drevje. — Sadjarska enketa. — Vprašanja in odgovori. — Kaj delajo naše podružnice. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Listnica uredništva. — Tržne cene — Inserati.

Skrb za popek pri novorojenih teletih.

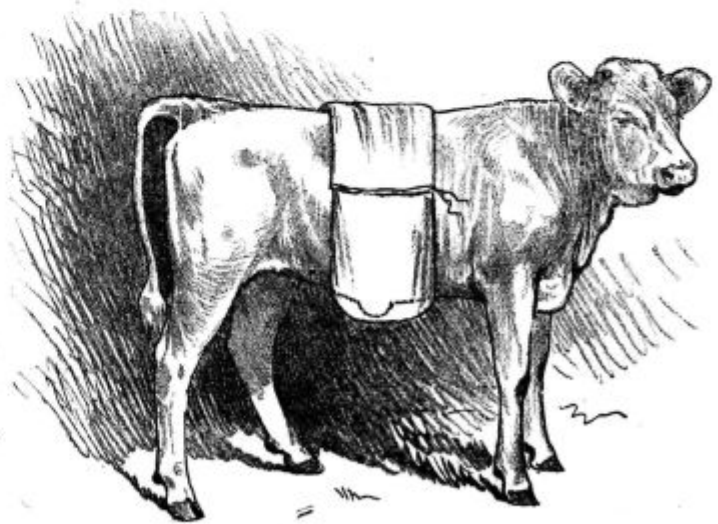
S popkom novorojenega teleta je treba skrbno ravnati, kajti popek tvori na teletu odprto rano, ki morejo skoz njo priti v telo razne kali različnih bolezni, ki povzročajo hude bolezni in največkrat celo smrt. Take bolezni so pri novorojenih teletih vnete žile od-

rodom razkužiti ter jih nastlati s snažno in suho steljo. Najbolje je tako urediti, da pride [novorojena žival iz matere najprej na kako čisto rjuho, ki jo imamo nalašč v to svrhu pripravljeno, n. pr. sešito iz opranega blaga od vreč. Po vsakem! porodu se mora ta rjuha dobro oprati in se potem hrani do drugega poroda.

Kakor rečeno, popek novorojenega živinčeta je

Podoba 1.

Podoba 2.

vodnice na popku, telečja hromota, driska itd. Bolj ali manj velja to tudi pri drugih novorojenih živalih, zlasti pri žrebetih, ki jih pri nas v nekterih krajih silno veliko pogine za hromoto, ki ima svoj izvir v glivah, ki pridejo iz stelje skoz popek v život.

Predvsem je treba pri vsakem porodu v hlevu skrbeti za največjo snago in je treba stajati pred po-

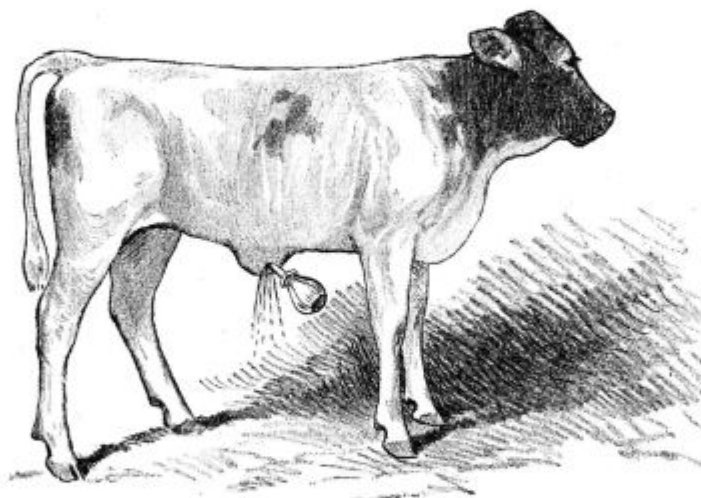
odprta rana, zato je treba skrbeti, da se ta rana kar najhitreje mogoče zapre, oziroma zaceli. V tem so vsi večaki edini, le glede načina so različnega mnenja.

Kako je treba s popkom novorojenca ravnati, je mnogo navodil ter se priporočajo razne maže in obveze. Najmanj, kar vsak živinorejec mora storiti, je, da se novorojencem vselej popek spere s $\frac{1}{2}$ % lizolovo vodo,

to je, vzame se majhna čajna žličica lizola na liter vode. Spiranje se pa mora vršiti prav previdno z mehko in čisto gobico, drugače se lahko popkovina rani. Tudi se mora pri porodu, zlasti pri težkem, paziti, da se popkova vez ne odtrga s silo. Spiranje popka naj se vrši trikrat na dan, dokler se popek ne posuši. Paziti je treba, da krava popka ne more oblizati, kajti lahko se pripeti, da krava namazani popek s tako silo liže, da ga napol iztrga.

Kadar se na popku naredi oteklina (bula) je to vselej znamenje, da je bilo tele skoz popek okuženo, in če ni kmalu živinozdravniške pomoči, tele navadno pogine, in sicer največkrat za hromoto, t. j. členi na nogah mu oteko, žival hira in slednjič pogine.

Kakorhitro se naredi na teletovem popku bula, kakor kaže podoba 1., je takoj treba skrbeti za pomoč. Če se bula hitro zgnoji in na zunaj predre in kri še ni zastrupljena, je tele navadno rešeno. Da bula hitro dozori, se pomore, če se nanjo poklada kuhano laneno seme, kolikor mogoče gorko, in sicer naj se obkladek pritrdi s primerno vrečo, kakor kaže podoba 2. Dobro je v pravem času dozorelo bulo predreti, kar najbolje stori živinozdravnik, ki se pokliče, ko je bula nekoliko zmehčana. Ni dobro čakati, da se bula sama predre, kajti kolikor prej se dozorela bula prereže, toliko bolje je. Če se predolgo čaka, potem se znaten del kože uniči in se prav slabo celi. Tudi se ne ve, če se morda bula na napačnem mestu na znotraj predre in gnoj potem lahko na prav nevarna pota zaide. Kakorhitro se gnoj zlije v trebušno votlino, je po teletu. Prerezana bula se po navodilu živinozdravnika izbrizga dvakrat na dan s $\frac{1}{2}$ % lizolovo vodo, kakor kaže podoba 3., in v osmih dneh je rana zaceljena.

Podoba 3.

Kuga v gobcu in na parkljih.

Zopet je skoraj v vse dežele Avstrije zatročena kuga v gobcu in na parkljih, ki se najbolj prijema prežvekovalcev (govedi, ovac in koz), pa tudi prasičev in drugih domačih živali. Noter do zadnjega časa sta bili prosti te kuge v Avstriji le Solnograška in naša dežela, a zadnji čas je bila tudi v našo deželo zatročena. Silna nalezljivost te kuge da domnevati, da se bo ta nesreča hitro širila, zato bodi dolžnost vsakega živinorejca, da pozna to kugo in sredstva, kako se odvrča, oziroma da ve, kako je ravnati, da se živali obvarujejo pred okuženjem, in če so okužene, kako se kuga zatira.

Kugo v gobcu in na parkljih povzroča gliva, ki, prenesena na druge živali, takoj povzroči okuženje, t. j. hudo vročinsko bolezen, ki se pri njej napravi mehurčast izpuščaj na sluznici v gobcu in na jeziku, na smrčku, v precepu na parkljih, redkeje pa tudi na vimenu, zlasti na sescih.

Kuga v gobcu in na parkljih je silno nalezljiva.

Kjer je ta bolezen med živino hudo razširjena, se večkrat sliši, da se po nji okužijo tudi ljudje. Navadno obole vsled uživanja mleka, presnega masla in sira, ki ga dobe od krav, ki tipe na tej bolezni.

Redkejši so slučaji, da pride ta kuga na človeka naravnost od živali, bodisi da se je človek dotikal obolelih delov života pri molži, klanju in zdravljenju. Bolezen je nevarna posebno otrokom. Ljudje zaradi nje tudi lahko umrjejo.

Od te bolezni obolela živina navadno v krajšem ali daljšem času zopet okreva. Le včasih in ponekod pogine 50 do 80 odstotkov obolele živine. Teleta navadno poginejo vsa. Posebno veliko škodo dela ta kužna bolezen sicer v gospodarstvu. Živina dalj časa ne more delati, med tem postaja mršava in suha ter daje tudi veliko manj mleka kakor zdrava. Najhujše je pri tej kužni bolezni, da se tako naglo širi. Z ozirom na nevarnost, ki preti predvsem kmečkemu prebivalstvu, in ker se kuga v gobcu in na parkljih tudi na človeka prenaša, so se izdale posebne veterinarske in varstvene odredbe. Naš zakon o živinskih kužnih

boleznih prepoveduje poleg drugega tudi semnje v okuženih krajih in izvoz živine iz takega okraja. Da se kuga hitreje odpravi, ukazuje zakon, da se od slučaja do slučaja lahko pobije tudi večje število goved. Meso ni sicer neužitno, vendar pa odloča živinozdravnik, v koliko je za užitek sposobno.

Prodaja presnega mleka iz okuženih in osumljenih hlevov je prepovedana kakor tudi uživanje takega mleka. Mlekarne in drugi, ki hočejo prodajati mleko, ga morajo prevreti ali pasterezirati.

Žival se kuge nalezijo od drugih živali v hlevu po slini. Sline bolne živali in tekočina, ki se izceja iz obolelih mehurčkov na telesu onečistijo krmo, vodo, steljo, pašnike, ceste, železniške vozove itd. Tudi po roki, obleki in obuvalu ljudi, ki negujejo živali, se lahko prenese bolezen. Posebno nevarni so mesarji, rezači, krošnjariji hlapci in dekle, ker se po njih bolezen posebno lahko prenaša.

O ravnanju s živalmi, ki so obolele za kugo v gobcu in na parkljih, piše Frančišek Waldhäusl v listu „Der Praktische Landdwirt“ takole:

Velike izgube, ki jih povzroča kuga v gobcu in na parkljih, me silijo, da objavim svoje velike tozadevne izkušnje. Kakorhitro je dognano, da je kako govedo že okuženo, se priporoča takoj vse druge živali v hlevu okužiti s sluzom iz gobca, kajti ostale zdrave živali bodo prej ali slej tudi okužene, zato je bolje, če je bolezen naenkrat v vsem hlevu in se prej konča.

Posebno skrb naj ima živinorejec za sesajoča teleta, ki redno poginejo, če ostanejo pri svojih materah. Kolikor telet ni mogoče takoj prodati, jih je treba postaviti v drug, osamljen hlev ter umetno napajati z zavretim mlekom, ki se teletom daje shlajeno na 28° C.

Hlevi z bolno živino morajo biti hladni in dobro prezračevani, kajti pregorki in neprezračevani hlevi pospešujejo groznično vročino živali, ki je zelo nevarna za njih življenje. Seveda je brezpogojno treba poklicati živinozdravnika, ki da vsa potrebna navodila in zlasti pove, kako je vsak dan živalim meriti toplino.

Prve dni po okuženju se mora zlasti negovati in čistiti gobec ter parklji. Parklji se z mlačno vodo dobro izpirajo, precep parkljev in nadparkeljni člen se namaže z lesnim katranom in staje se dobro nastiljajo s suho steljo. Pozneje med boleznijo se morajo parklji ohraniti suhi ter se zdravijo s kakim razkužilnim praškom, ki ga zapiše živinozdravnik. Če se pri zdravljenju parkljev ne ravna skrbno, se naredijo globoko segajoče gnojne otekline, parklji odpadejo in žival se mora zaklati.

Gobec se mora znotraj in zunaj, ravnotako nosnice vsak dan dvakrat do trikrat izprati s kinosolovo vodo, in sicer po navodilih živinozdravnika. Izmivanje naj se vrši prav nežno s kako mehko in čisto cunjjo ali z gobo, da se ne odrgnejo mehurčki in se ne poškoduje nanovo zrasla sluzna koža. Še bolje se vrši izpiranje s kako brizgalnico. Kadar mehurčki na čeljustih potemne, je priporočeno gobec izpirati z redko galunovo vodo.

Po izbruhu kuge se mora prav posebno paziti na vime, ki pri tej bolezni zelo trpi. Vročna vimena je treba hladiti z mrzlimi obkladki. V ta namen se robci namočijo v očetnokisli glini, da se na ta način preprečijo vnetja in uljesa. Tudi mazanje vimenov z zmesjo iz ilovice in kisa je dobro sredstvo. Seveda se morajo vimena pred vsako molžo osnažiti z mlačno vodo, drugače se namolzeno mleko hitro skisa. Trde otekline na vimenih je treba vsak dan dobro natreti z mažo, sestojajo iz dveh delov lorberjeve maže in enega dela živosrebrne maže, dokler se oteklina ne izgubi. Razpokane in mehurčaste seske je treba mazati z mažo iz svinčene beline.

Razen opazovanja in zdravljenja tu omenjenih boleznih prikazni je pa nepretrgano noč in dan treba paziti na splošno stanje bolnih živali, kajti če imajo živali trajno vročino in več dni ne jedo, silno hitro propadajo in navadno najdragocenejše plemenske in molzne živali brez vsakih bolečin hipno poginejo. Glavna pozornost se torej mora obračati na odvrčanje groznične vročine ter se zato mora na dan večkrat pri živalih meriti toplina, in kakor hitro se ta dvigne nad 40°C , se mora nemudno poklicati živinozdravnik. Dokler ne pride živinozdravnik, je dobro domače sredstvo čaj iz cesarskega korena in lavorovega praška, ki se daje živalim piti. Ker se pri veliki vročini posuši vsebina želodca in črev, zato je treba paziti, da živali lahko odkladajo blato, in se jim v to svrhu dajo hladeče in raztapljajoče dristve. Če je žival dlje časa zaprta, se ji pomaga s kakim dristilom. Izkušnja uči, da dolgotrajno zaprtje pri kugi v gobcu in na parkljih povzroča veliko groznično vročino, ki je mnogokrat vzrok smrti.

Najnevarnejši čas se pa takrat prične, kadar živali čez tri do šest dni, ko so izgubile tek, zopet prično rade jesti, imajo čist gobec, se zobje ne majejo in je sploh stanje bolnih živali razmeroma dobro. V tem času je treba strogo paziti na pravilno pokladanje in naj živali dobivajo po malo lahko prebavne hrane. Zlasti se je ogibati močnih krmil, ki pospešujejo tvorjenje mleka. Živali namreč ne morejo ob začetem zdravljenju prenašati in prebavljati velikih množin krme in se zato lahko sluznice vampa vnamejo, pokaže se vnovič močna groznična vročina, krma v prebiralniku se strdi in žival vnovič oboli. V tem času največ živali pogine. Če je živinozdravnik hitro na

mestu, more pač včasih najhujše preprečiti. Na vsak način je pa najbolje med tem časom boleznijo živali prav pičlo krmiti ter na mleko kakih 8 do 14 dni ne računati in le počasi preiti k zadostnemu krmljenju.

Ko je kuga ponehala, se morajo parklji preiskati ter s primerno previdnostjo porezati, oziroma skrajšati, in vsa gnojna mesta odstraniti ter primerno zdraviti.

Krave, ki so bile bolne na tej kugi, kaj rade zvržejo in je v tem slučaju treba na pomoč poklicati živinozdravnika.

Umetna gnojila za sadno drevje.

Kmetovalci so doslej sadnemu drevju le redkokdaj gnojili, navzlic temu, da je zelo hvaležno za dobro hranitbo. Ne samo, da po primernem gnojenju drevje obilneje rodi, tudi sadje je boljše in drevesa so trpežnejša in manj občutljiva za razne bolezni. Mnogokrat sadje prezgodaj odpada, ker ima drevo premalo hrane. Če pa sadnemu drevju dobro gnojimo, tedaj lahko vsako leto dobro rodi.

Zelo je razširjeno mnenje, da mora priti po bogati sadni letini revna letina. To se sicer pogosto dogaja, ker je drevje po obilni letini opešalo in ne dobiva v zemlji več toliko hranilnih snovi, da bi moglo v prihodnjem letu zopet sad roditi. Vendar to ne sme biti vedno tako, če ni ob času cvetja neugodno vreme vplivalo in če niso živalski ali rastlinski škodljivci vzrok slabi letini.

Kjer na sadjarstvo obračajo veliko pozornost, tam je znano preprosto sredstvo, ki pripomore do pridelka tudi po dobri letini, in sicer so to umetna gnojila. Drevo stoji 40, 50 ali še več let na istem prostoru in mora za svoje življenje potrebne hranilne snovi vedno iz iste zemlje jemati. Vsled tega pač zemlja mora ubožati, posebno na onih hranilnih snoveh, ki jih rastline največ potrebujejo. Najvažnejše rastlinske hranilne snovi so kali (v kajnitju in 40% kalijeve soli), fosforova kislina (v Tomasovi žlindri in superfosfatu) in dušik (v amonijevem sulfatu). Gnojiti se torej mora s tolikimi umetnimi gnojili, da dobi zemlja vse omenjene tri hranilne snovi, ki jih damo zemlji, če gnojimo z domačim hlevskim gnojem. Samoumevno je, da je hlevski gnoj neprecenljive vrednosti; ker pa tega navadno povsod primanjkuje, so nam torej umetna gnojila edino sredstvo, da z njimi moremo sadno drevje v zadostni meri hraniti.

Za drevo zadostuje $1\frac{1}{2}\text{ kg}$ 40% kalijeve soli, 2 kg Tomasove žlindre ali $1\frac{1}{2}\text{ kg}$ superfosfata in 1 kg amonijevega sulfata. Prvi gnojili je najbolje potrositi jeseni ali pa sedaj, ko je čas za slična dela najpripravnější, ker sedaj ima kmetovalec najmanj dela in se ne more izgovarjati, češ da nima časa, kar se pogosto sliši. Ali se gnoji jeseni ali spomladi, vselej se potrosi 40% kalijeva sol s Tomasovo žlindro ali s superfosfatom pomešana v okrožju okoli drevesa, kamor bije kap drevesne krošnjje. Tudi se v tem okrožju lahko ruša izreže ter se v jarek, 50 cm širok in 30 cm globok, potresejo gnojila, se zasujejo s prstjo in zopet pokrijejo z rušo. Amonijev sulfat se da konci marca ali v začetku aprila.

Kadar drevje sadimo, je 40% kalijevo sol in Tomasovo žlindro, oziroma superfosfat, pomešati z zemljo in nasuti v jamo. Kadar nasajamo večje nasade, je prej, preden se zemlja globoko prekoplje, na hektar enakomerno pognojiti s 400 do 500 kg 40% kalijeve soli in 1000 do 1500 kg Tomasove žlindre.

Torej večkrat, enakomerno in z različnimi snovmi se mora gnojiti kakor tudi v pravem času. Kdor se bo po teh vrsticah ravnal, tega bo marsiktero drevo jeseni z zlahnim sadom razveselilo, ki bi mu ga drugače ne prineslo, če bi ne gnojil. Kdor ima dvoje ali več enakih dreves, stori najbolje, če eno drevo gnoji pravilno, kakor prej omenjeno, drugo pa pusti negnojeno. Eno leto se to prav lahko poskusi, in zgled bo več pomagal in bolj poučil kakor veliko besed.

Sadjarjska enketa.*)

1. decembra se je vršila pri kranjskem deželnem odboru sadjarjska enketa, ki ji je bila naloga proučevati vobče močno zanemarjeno kranjsko sadjarstvo in poročati, kako bi se dalo izboljšati čim prej in čim uspešneje.

Zborovalci so bili vsi edini v tem, da je treba zlasti na dve strani zastaviti vse sile, če hočemo propadlo sadjarstvo dvigniti na tisto stopnjo napredka, ki jo zasluži zaradi svojega velikega gospodarskega pomena. Vse obravnave in sklepi merijo namreč na to, da je treba 1. izboljšati sadni material in 2. obenem skrbeti za to, da se vpelje, razvije in udomači primerna sadna poraba. Tako se potom umnega pridelovanja in potom ureditve porabe v doglednem času doseže tudi v sadjarstvu tak uspeh, kakor ga opazujemo pri drugih kmetijskih panogah, ki so veljale še pred malo leti za zanemarjene.

I. Sadna plemena. Kletarski nadzornik g. Fr. Gombač, ki pozna vso našo deželo do zadnjega koticčka, jo je razdelil v takozvana sadjarjska okrožja, ki se bodo pozneje spopolnjevala vedno bolj in bolj. Določil je sadna plemena, ki naj se v posameznih okrožjih najbolj priporočajo in širijo. Glede pridobitve in razširjenja enotnega in krajevnim razmeram primernega sadnega drevja je podal koncem svojega poročila naslednje predloge:

1. Da se bodo mogle pridelovati in pomnoževati v velikem številu posameznim krajem prikladne sadne vrste, je treba napraviti dve ali vsaj eno jako obsežno deželno drevesnico ter razdeljevati le lepa drevesa v prvi vrsti kmetijskim korporacijam in občinam, ki bi morale skrbeti za pravilno zasaditev zlasti občinskih zemljišč in javnih potov.

2. V vsakem okrožju, kjer se namerava vpeljati nova ali pa razmnožiti že tam udomačena dobra sadna vrsta, bi se morali napraviti pod deželno kontrolo stoječi preskuševalni sadovnjaki ter iz teh nasadov brezplačno razdeljevati cepiči med sadjarje dotičnega okraja.

3. Da se povzdigne kupčija s kranjskim sadjem v tujino, se mora delovati zlasti pri podružnicah in šolskih drevesnicah na to, da se pomnožuje kolikor možno malo vrst ter večinoma le tako sadje, ki se dolgo časa drži, ki prenaša tudi najdaljši transport in ki se da tudi tehnično vsestransko porabiti, n. pr. za napravo sadnega mošta, za kompot, sušenje itd.

II. Sadne vrste. Strokovni učitelj g. Zdolšek je obširno poročal, po kateri poti bi bilo treba hoditi, da bi se sčasoma določile sadne vrste za posamezna sadjarjska okrožja, da bi se v tem oziru dosegla enotnost, ki je ravno za uspešen razvoj sadjarstva tako krvavo potrebna. Soglasno so se sprejeli naslednji tozadevni sklepi:

*) V prihodnji ali vsaj v eni prihodnjih številkih »Kmetovalca« objavimo spis, ki po naših mislih popolni razprave sadjarjske enquete. Ured.

1. Vsako leto, kadar sadno drevje vsaj deloma obrodi, naj se priredijo v posameznih krajih sadne razstave manjšega obsega, ki bi pokazale, kaj se da v dotičnem kraju dobrega pridelati in kaj doseči s posameznimi vrstami. Pri razstavah naj bi se vplivalo na to, da razstavijo posamezni posestniki večje množine ene vrste kot »vzorec« pridelanega sadja in ne samo najlepših izbranih komadov. Ta razstava naj ima obenem tudi namen sadnega semnja.

2. K tem razstavam naj bi se povabili strokovnjaki, ki se jim poveri naloga, da določijo sčasoma »normalni sortiment« za deželo. Ti strokovnjaki bi pa morali pri tej priliki tudi proučevati uspehe sadjarstva v posameznih krajih dotičnega okraja in se ne smejo omejiti samo na razstave.

3. Kakorhitro se nabere dovolj zanesljivega gradiva, da se z neko gotovostjo določijo najbolj zanesljive vrste, se zopet skliče enketa, ki predloženi ji material pretresuje in slednjič določi vrste, ki naj se v deželi razmnožujejo v veliki meri. S to enketo naj bo združena deželna sadjarjska razstava.

Dokler se ne določi končni »normalni sortiment«, se je po daljši debati sklenilo priporočati in razmnoževati naslednje sadne vrste:

1. Za Dolenjsko vobče jablane: mašancger, rumeni bellefleur, Baumanova reneta. V boljših in najboljših legah: dolenjska voščenka, kanadka, ananasova reneta in tafelček. V slabih in bolj suhih legah: rdeče iz Lož. — Hruške: dielovka, avranžarca, liegelnovka, napoleonovka. V najboljših gorkih legah: zimska dekanka.

2. Za Gorenjsko vobče jablane: mašancger, dancinški robač, Baumanova reneta, Parkerjev peping. V gorkih zavetnih legah: rumeni bellefleur, kanadka, ananasova reneta, beli zimski kalvil (le kot špalir ob južnih zidovih). — Hruške: dielovka, avranžarca, Boskova steklenka, pastorovka, napoleonovka, zimska dekanka (kot špalir v najboljših legah).

3. Za Notranjsko, izvemši Vipavo, jablane: dancinški robač, Baumanova reneta, angleška bolniška reneta, bobovec, mašancger (v ne presuhi zemlji). V najboljših rodovitnih legah (brez burje): kanadka. — Hruške: Boskova steklenka, napoleonovka, pastorovka.

Za Vipavo: Boskova steklenka, napoleonovka, dielovka (v bolj vlažni zemlji), Amanlijeva maslenka, bruta bona, formentinka, zgodnja magdalenka, koperčarca.

Ker je ta seznam le začasnega pomena, so se upoštevale samo jablane in hruške.

III. Sadna trgovina. Da bi sadna trgovina dajala na Kranjskem najlepših dohodkov, je več kot gotovo, da je pa ravno ta trgovina pri nas še malo znana, je pa tudi resnica. Vzroka temu poslednjemu dejstvu sta predvsem dva, in sicer:

1. Kranjski sadjarji nimajo za kupčijo primernih enotnih vrst v večji množini, ampak navadno nahajamo tudi pri boljših sadjarjih in v ugodnih krajih toliko vrst, kolikor dreves. — 2. Naši sadjarji vobče ne znajo prirediti sadja za kupčijo.

Zato je podal deželni sadjarjski inštruktor Humek koncem svojega poročila naslednje predloge v uvaževanje: V povzdigo trgovine s svežim sadjem na Kranjskem je treba:

1. Izboljšati sadno drevje. To naj se doseže z določitvijo primernih kupčijskih sadnih vrst in z slednim vzgajanjem in zasajanjem samo teh vrst in pa s precepljanjem dobro rastočih dreves slabih vrst.

2. Poučevati sadjarje. Sadjar se mora seznaniti z najpotrebnejšimi trgovskimi zahtevami. Razen pravilne gojitve sadnega drevja se mora priučiti tudi pravilnega ravnanja s sadjem, predvsem obiranja, prebiranja, shranjevanja, vkladanja in prevažanja.

3. Pridobiti našemu sadju ime na svetovnem trgu. To se doseže potom realnih trgovskih zvez in potom sadnih razstav.

4. Prirejati domače sadne razstave, združene s sadno prodajo. Poučiti je treba, kako bi se vpeljali sadni semnji.

IV. Domača sadna poraba. Noben pridelek se pri nas tako slabo ne uporablja, kakor ravno sadje; to nam kaže vsako dobro sadno leto. Posebno je prišlo popolnoma ob veljavo sušenje sadja. Popolnoma je neznan med preprostim ljudstvom najraznovrstnejša poraba sadja, kakor sadne konzerve, sadni soki itd.

Na podlagi jako stvarnega poročila je podal strokovni učitelj g. Zdolšek naslednje misli v presojo: Domača poraba sadja naj se skuša dvigniti:

1. S praktičnimi kletarskimi tečaji za napravo sadjevca.

2. Za razširjenje sadjevca naj se dela reklama.

3. Za sušenje sadja je treba prirejati praktične tečaje, ki bi bili v zvezi s tečaji za vkuhanje sadja, in če so razmere ugodne, tudi s tečaji za napravo sadjevca. Taki tečaji naj bodo tri- do štiridnevni, kakor na Nižjem Avstrijskem, in bi morali biti potovalni. Prirejajo naj se tudi po mestih, predvsem v Ljubljani, ker so taka središča najboljši odjemalci sadja. Dokler ne privadimo mestnih prebivalcev na sadne konzerve, se bodo te le težko udomačile na deželi.

4. V gospodinjstvih šolah naj se polaga največja važnost na domačo porabo sadja.

5. in 6. Sadna industrija in sadjarske zadruge. Zadnji dve točki dnevnega reda je združil poročevalec gosp. Rohrman v eno celoto in razvil mnogo lepih misli, vrednih vsega uvaževanja. Sadna industrija je pri nas mogoča skoraj edino le na podlagi združništva. Pa tudi uspešen razvoj sadne kupčije je odvisen v prvi vrsti od dobro zasnovanih in pravilno poslujočih zadrug. Vprašanje je le, ali naj se ustanovi najprej v Ljubljani deželna sadjarska zadruga, ki naj bi takorekoč rodila zadruge-podružnice po deželi, ali naj se osnujejo krajevne zadruge najprej po deželi, koder so za to ugodna tla. Ko bi število teh zadrug zadostno naraslo, bi se šele osnovala centrala v Ljubljani, ki bi jo potem podpirale in zalagale zadruge po deželi.

Vsekako je treba pri snovanju sadjarskih zadrug največje previdnosti in se mora vsa zadeva predvsem dobro proučiti.

Poročevalec je predložil enketi naslednje resolucije, ki so se sprejele soglasno:

1. S poukom naj se pripravljajo tla za osnivanje sadjarskih zadrug.

2. Šola na Grmu naj se opremi z vsemi potrebnimi pripomočki za industrijsko porabo sadja.

3. Delati je na to, da se sčasoma osnuje v Ljubljani osrednja sadjarska zadruga v zvezi s sadno trgovino in s sadno industrijo.

Če se izpeljejo vsi ti načrti, smemo opravičeno upati, da napoči tudi za kranjsko sadjarstvo boljša doba, da v doglednem času izginejo s površja pragozdom podobne sadne gošče in da bo delavno slovensko ljudstvo tudi sadno drevje začelo prištevati med kulturne rastline, ki le tedaj dajejo zadovoljiv dohodek, če se obdelujejo in umno oskrbujejo.

Vprašanja in odgovori.

Na vsa gospodarska vprašanja, ki dohajajo na c. kr. kmetijsko družbo kranjsko ali na uredništvo „Kmetovalca“, se načelno odgovarja le v „Kmetovalcu“. Odgovori, ki so splošno poučni, se uvrste med „Vprašanja in odgovore“, ostali pa v „Listnico uredništva“. Odgovarja se le na vprašanja, ki so podpisana s celim imenom, v „Kmetovalcu“ se pri vprašanju pristavijo pridetke črke imena in kraja, če vprašalec ne želi drugače. Redno se v vsaki številki odgovori le na tista vprašanja, ki so prišla vsaj štiri dni pred izdajo lista; na prepozno došla vprašanja se odgovori v prihodnji številki. Kdor takoj želi odgovora na kako gospodarsko vprašanje, mora priložiti znamko za odgovor. Na vprašanja, ki niso gospodarska in odgovori nanja niso splošno poučni in zanimivi, se ne odgovarja v „Kmetovalcu“, ampak le pismeno, če je pismu priloženih 50 h v znakah kot prispevek k družbenemu pokojninskemu zakladu.

Vprašanje 1. Pri nas imamo gorske senožeti z eno košnjo, in med njimi so gozdovi in koloseki. Od nekdaj je navada, da po košnji vaščani čezinčez pasejo, vsled česar se dela velika škoda, kajti živina pohodi tla, objeda mlado gozdno drevje, in zato se posamezniku ne izplača, da bi zboljšal svoj delež. **Ali morem pašo na svojem delu zabraniti**, ker sosedje trdijo, da to ne gre in da sploh v to ne privolijo? (M. G. v P.)

Odgovor: Glasom cesarskega patenta z dne 5. julija l. 1853. so odpravljene vse pašne pravice na tujem svetu in od takrat naprej tudi ni mogoče več priposestovati kako pašno pravico na tujem svetu. Z omenjenim cesarskim patentom se je tudi določilo, kako se pašne pravice odpravijo, oziroma urede. V to svrhu je bil v vsaki deželi poseben urad, ki se je pečal s zemljiško odvezo. Vsled zakona z dne 8. januarja l. 1889. je pa prenehal poslovati zemljiški odvezni urad, in kar do takrat ni bilo zaradi paše na tujih zemljiščih še urejeno, ima sedaj pravico na podlagi tega zakona urediti deželna vlada. V zmislu tega zakona morete pri svojem okrajnem glavarstvu prositi za odpravo paše na svojem zemljišču, in če se izkaže, da so Vaši sosedje 30 let pred l. 1853. pripostestovali pašno pravico, potem se bo paša pač dala odpraviti, a Vi boste morali upravičencem plačati primerno odškodnino.

Vprašanje 2. Prosim odgovora, **če je za pitanje svinj bolje pokladati sirovo žito**, kakor koruzo, rž, ječmen itd., ali je boljše kuhano? Nekteri tudi žito namakajo. (I. K. v G.)

Odgovor: Plemenskim prasičem, ki se ne pitajo in ki se jim dodajajo močna krmila kot žito v majhni množini, je pač bolje žito pokladati sirovo, zlasti če so prasiči vajeni na suho in trdo klajo, drugače se mora pa vendar narediti izjema. Za zdravje prasičev je pač bolje, če se od mladega privadijo po možnosti na suho in trdo pičo. Drugače je pa pri prasičih, ki se pitajo in so odnekdaj vajeni večinoma na kuhano krmo, kajti želodci takih prasičev so ohlapni in niso sposobni, da bi prebavljali preveč suho krmo. Pri pitanju prasičev sploh ne gre za ojačenje prebavil, ampak le za hitro opitanje z najmanjšimi sredstvi. V tem slučaju torej kaže žito kuhati ali namakati, da je mehkejšo in lažje prebavno. Še bolj bi priporočali žito debelo zmleti ter pomešati s posnetim mlekom v goste žgance. Priporočamo Vam prebrati knjigo „Soseđa Razumnika prasičereja“, ki se dobiva pri naši družbi po 1 K.

Vprašanje 3. Imam kake tri orale velik gozd, zasajen z mladimi smrekami, ki se je skozi šest let prav lepo razvijal. Sedaj je pa ta gozd ves poškodovan; vsi vršički (popi) so odrezani ali morda odgriznjeni, oziroma odščipnjeni. **Ktera žival je naredila to škodo na mladih smrekah**, kajti kaka človeška zlobnost je izključena? Nekteri domnevajo, da je škodo povzročila ververica, drugi pa dolžijo divjo kokoš. Od koga naj zahtevam povračilo za škodo? Če kaka divjačina dela to škodo, ali jo sme vsakdo pobiti ali na drug način pokončati? Kaj mi je storiti s poškodovanim gozdom? (J. P. v G.)

Odgovor: Vaš mladi gozd je poškodovana na popisani način le veverica, ki dela v gozdih takrat veliko škodo, kadar niso obrodili smrekovi storži, lešniki itd. ali če pade sneg in je veverica zaradi gladu prisiljena jesti vršičke mladih smrek. Ker veverica ne spada med lovske živali, nimate pravice zahtevati povračilo za škodo od najemnika lova. Poglavitno je veverice po možnosti iztrebiti. Prosite najemnika lova, da jih pridno strelja in dajte morda njegovemu lovcu kako napitnino, da bo veverice rajši streljal. Če Vam najemnik lova dovolí, smete tudi sami veverice v njegovem lovišču streljati ali na kak drug način pokončevati. V lovišče pa s puško ne smete drugače, kakor če imate dovoljenje od najemnika lova, če imate orožni list in istočasno tudi lovsko karto. Zaradi obgriznjenih vršičkov pa smreke še niso pokončane, kajti iz popkov, ki se bodo samiodsebe naredili, bodo odgnali novi poganjki. V mladosti bodo smreke pač krive (kakor bajoneti na puškah), a pozneje se debela zravnaajo.

Vprašanje 4. Lansko leto spomladi sem kupil junico, ki je pri meni pričela kri močiti, a je kmalu zopet ozdravela. Sedaj je pa ta junica, ki je petindvajset tednov breja, zopet dobila to bolezen in je v scalnici skoraj $\frac{1}{10}$ krvi. **Odkod prihaja, da je goved krvomočna, in kako se temu odpomore?** (J. K. v O.)

Odgovor: Predvsem Vam svetujemo poklicati živinozdravnika, kajti le on more na mestu, če bolno govedo preišče, dognati vzrok krvomočnosti in dati prava navodila za zdravljenje. Mi moremo izreči le splošna domnevanja. Krvomočnost povzroča poleti na psši klop, ki se v živalsko kožo zarije in kri zastupi, vsled česar nastane krvomočnost. V zimskem času pa ni klopot in mora torej biti drug vzrok. Tak vzrok utegnejo biti strupena zelišča v senu. Krvomočnost seno povzroči, če je v njem zlasti neko zelišče, ki se imenuje prisadnik, govšec ali štir (mercurialis perennis in mercurialis annua). Seveda so lahko tudi še drugi vzroki. Pripeti se tudi, da domača živina ni krvomočna, dočim dokupljena živina krvomočna postane. To se mora pripisovati dejstvu, da je domača živina že privajena dotočnim škodljivim vplivom, dokupljena pa ne.

Vprašanje 5. Moja 21 mesecev stara telica, ki je bila pred 10 tedni pri biku in se potem ni več gonila, izceja iz spolovil neki belkast žlem, ki ga imajo nekteri za zanesljivo znamenje brejosti, drugi pa trdijo, da telica ni breja in da se taka telica sploh redkokdaj ubreji. Kdo ima prav? (J. H. v S.)

Odgovor: Izcejanje takega žlema more imeti različne vzroke ter je od vzroka odvisno, če je ali če ostane telica breja. Včasih je tak žlem naraven, drugič je pa zopet posledica kakih bolezní v spolovilih, n. pr. smrkavosti telničkove sluzne kože (beli tok) ali kužnega vnetja spolovil. Edino pravo bo, če pokličete živinozdravnika, ki dožene vzrok izcejanju žlema, in če je posledica kake bolezní, da Vam dá navodilo za pravilno zdravljenje.

Vprašanje 6. **Kakšno razmerje je pri mleku med mero in vago,** t. j. med litri in kilogrami, oziroma koliko tehta 100 litrov mleka? (J. P. v S.)

Odgovor: Liter vode pri 4° C tehta natanko 1 kg. Če je pa voda toplejša, je pa lažja. V mleku je poglavitni del voda in poleg nje je tolišča, ki je lažja kakor voda, ter mlečni sladkor in druge snovi, ki so zopet težje kakor voda. Odtod prihaja, da 1 liter mleka ne tehta natanko 1 kg in poleg tega različna toplina dela mleko lažje ali težje. Povprečno se računa, da tehta 100 litrov mleka pri 15° C topline okroglo 103 kg.

Vprašanje 7. **Imam kravo, ki ji pred otelevitvijo kake tri mesece izstopa nožnica.** Krava je nekoliko grbasta in tudi težko hodi. Kaj je vzrok izstopanju nožnice? Ali je ta napaka ozdravljiva? (M. P. v M.)

Odgovor: Ta bolezen se imenuje trut nožnice in prihaja od oslavljenja vezi v medenici, od pokladanja prevelikih množin krme ali pijače, vsled česar potem drob pritiska na telčnik, in od tega, če krava zadaj veliko niže stoji kakor spredaj. Če so vzrok oslavljenosti vezi v medenici, tedaj se ne da nič drugega storiti, kakor skrbeti je treba, da krava zadaj višje stoji kakor spredaj, in se ji ne sme dajati praveč krme in pijače. Zadnje je sploh v vsakem slučaju pravilno. Če nožnica ne gre sama nazaj, jo je treba najprej zmiti z zmesjo iz poldruga litra vode in desetih gramov galuna ter jo je potem skrbno noter potisniti. Pri kravi, ki se ji trut ponavlja, je nevarno, da se zadrigne in lahko postane snetiv. Kako je treba s tako kravo ravnati, pove vešč živinozdravnik.

Vprašanje 8. Že več let dobivam mleko za svojo obitelj od sosede. Vedno je bilo dobro in okusno. Kakih štirinajst dni sem je pa mleko žarko, ima neprijeten duh in zoprni okus. Na mojo pritožbo pravi soseda, da kravo krmi, kakor jo je vedno poprej. Krava je breja in bo storila šele meseca majnika. **Kaj utegne biti vzrok slabemu mleku in kako bi se dotični vzrok odstranil?** (Dr. B. n. H.)

Odgovor: Če ni vzrok takemu mleku krma, potem je prav gotovo vzrok kaka gliviška bolezen mleka, ki jih je vse polno. V tem slučaju ne pomaga nič drugega kakor temeljito razkuženje. V to svrhu se mora vsa posoda in sploh vse reči, ki pridejo z mlekom v dotiko, sprati, oziroma skuhati v vročem lugu, mlečna shramba se mora prebeliti in police v njej istotako z vročim lugom sprati. Vime se mora pred molžo umiti in potem s suho in snažno ruto zbrisati, kajti le suho vime se sme molsti. Oseba, ki molze, mora imeti snažno obleko in si mora pred molžo roki skrbno umiti.

Vprašanje 9. **Ali imam pravico od najemnika lova terjati povračilo za škodo, ker mi je lisica ugrabila več kokoši?** Najemnik lova mi je prepovedal lisico ustreliti, dasi imam puško in orožni list. Ali res ne smem lisice ustreliti? (F. F. v D.)

Odgovor: Lisica pač spada med tiste lovne živali, ki so last lastnika ali najemnika lovišča, vendar ni lisica lovska žival, ki po zakonu uživa varstvo, ker je splošno škodljiva. Za škodo, ki jo dela divjačina, ki po zakonu ne uživa varstva, ni odgovoren lastnik ali najemnik. Na svojem dvorišču smete lisico kakorkoli hočete pokončati, vendar morate ubito ali vjeto lisico izročiti lastniku lovišča. Proti streljanju na Vašem dvorišču nima lastnik lovišča nobene pravice ugovarjati, pač je pa to krajevna policijska zadeva, ki ima o nji župan govoriti. Če je streljanje na dvorišču iz ktereakoli vzroka nevarno in če se stem motijo sosede, more župan to streljanje prepovedati.

Vprašanje 10. Moja krava ima na čeljusti bramor, t. j. trdo bulo, ki se drži kosti. Ta krava, ki se je prvič oteletila, ima to bulo že sedem mesecev vedno enako. **Ali je bramor na goveji čeljusti ozdravljiv?** Kako se zdravi? Ali je bolezen morda že zastarela in je kravo boljše prodati? (L. M. v S.)

Odgovor: Bramor je kostna bolezen, ki jo povzroča neka gliva, in je le potom temeljite operacije po živinozdravniku ozdravljiva, če le ni preveč zastarela. Ker je operacija precej težavna in ni vselej uspešna, zato je najboljše za bramorjem bolno govedo kakor hitro mogoče prodati mesarju.

Kaj delajo naše podružnice.

Če načelnštva podružnic prosimo, naj bodo tako prijazna ter naj nam pošiljajo kratka poročila o svojem delovanju, saj bo to njim v čast, tovariščam pa v spodbujbo.

Podružnica Grahovo pri Cerknici.

Kmetijska podružnica za Grahovo in okolico je imela svoj občni zbor dne 4. decembra 1910 v šolskem poslopju. Blagajnik Jakob Marolt je predložil račune, ki so bili v najlepšem redu. Računi so se potrdili brez ugovora s prebitkom 4 K 76 h. Omenjamo, da je podaril načelnik g. Kraje znesek 52 K, za kar mu bodi hvala. Nato se je vršila volitev novega odbora. Po končani volitvi se je sklenilo prirediti več poučnih predavanj iz kmetijstva, da se podružnica malo oživi. V to svrhu se bodo naprosili potrebni predavatelji. Končno je predaval tukajšnji nadučitelj Josip Kobal prav poljudno o nastanku zemlje, njeni sestavi, lastnostih in raznovrstnostih. Navzoči udje so ga koncem predavanja naprosili, da bi se zopet v kratkem oglasil s kakim poučnim predavanjem, kar je obljubil storiti.

Kmetijska podružnica v Planini.

Kmetijska podružnica v Planini je imela 18. decembra 1910 občni zbor. Gospod Josip Benedek, nadučitelj in načelnik, je pozdravil vse navzoče in poročal o delovanju naše podružnice. Planinska podružnica je bila ustanovljena l. 1882., torej deluje že skoraj 29 let. Podružnica namerava narediti svojo drevesnico, ali je v denarnih zadregah; če bi ji pa pomagali država in dežela, bi gotovo uspešno delovala, ker bi se lahko vzgajalo sadno in gozdno drevje, ki bi bolj uspešno raslo, ker bi bilo vajeno našemu podnebnju. Podružnica tudi namerava prirediti jeseni, če bo ugodno leto za sadje, sadno razstavo, ker se v Planini in okolici pridela precej lepega namiznega sadja, da bi ljudstvo dobilo veselje do sadjarstva. Ker gosp. nadučitelj Josip Benedek zapusti Planino in je odklonil nadaljno načelovanje, ga vsi udje naše podružnice iskreno zahvaljujemo za njegovo neumorno delovanje pri podružnici, ki jo je krepko vodil lepo število 17 let, je vpeljal lepe vrste sadnega drevja, kajti skoraj ga ni v naši občini, da bi ga on ne bil učil drevesca cepiti, ga vsemal za sadjarstvo, živinorejo in sploh kmetijstvo. Priskrbel je podružnici kmetijsko orodje, deloval na to, da se je vpeljala boljša vrsta živine, zlasti simodolsko pleme. Marsikteri vrt se lahko ponaša, ker je posajen z lepim sadnim drevjem, kar je zasluga našega načelnika in nadučitelja gospoda Josipa Benedeka. Ko bo gosp. Benedek že spal večno spanje, se ga bomo še vedno hvaležno spominjali, ker nam je posadil nešteto lepih dreves, kar je lepota vsake hiše. Vsa podružnica mu s srčno hvaležnostjo za ves njegov trud kliče: Bog ga ohrani še mnogo let zdravega in srečnega!

Kmetijske novice.

† **Gospod Janez Gams**, posestnik v Iški Loki, skozi 37 let ud c. kr. kmetijske družbe kranjske in mnogo let odbornik samostojnega konjerejskega odseka, je 3. t. m. po dolgi bolezni umrl star 68 let. Pokojnik je bil jako vnet in umen kmetovalec, zlasti konjerejec, bil je dolgo časa krajni šolski nadzornik ter predsednik krajnega šolskega sveta, župan in sploh obče spoštovan mož. Bodí vrlenu možu blag spomin!

Živinska kuga v gobcu in na parkljih. Dolžnost naznanitve. Živinska kuga v gobcu in na parkljih razsaja sedaj že po vseh avstrijskih deželah, dalje na Ogrskem, v

Hrvaški-Slavoniji in v Bosni-Hercegovini. Silne raztrositve te kuge je največ kriva zanikarnost in brezbržnost nekterih posestnikov živine ali živinskih trgovcev, ki izbruha kuge pri svoji živini ali sploh niso naznanili ali prepozno. Da se marsikdo, posebno pa živinorejci, občne s semenjskimi pravicami, kakor tudi drugi, ki imajo opravke z živino, obvarujejo preteče nevarnosti, oziroma škode, se opozarjajo vsi oni, ki imajo opravke s parkljato živino (z govedjo, s prasiči, z ovcami in s kozami), da je postavno zapovedano, izbruh kuge v gobcu in na parkljih ali tudi le sum te kuge neumudoma naznaniti županstvu ali pa bližnjemu javnemu živinodravniku. Kdor opusti naznanilo, da je izbruhnila ta kuga, se kaznuje z zaporom do dveh mesecev ali z denarno globo do 600 K. Kdor pa po malomarnosti kugo raztroši med drugo živino, se kaznuje z zaporom od enega tedna do šestih mesecev, oziroma z denarno globo od 50—2000 K. Če pa dotični zakrivi večjo nevarnost za kmetijstvo, se kaznuje z zaporom od 3 mesecev do dveh let. Nasprotno sme deželna vlada onim osebam, ki so zapostavile svoje koristi ter so izbruh kuge naznanile pravočasno, kakor je predpisano, in so stem pripomogle pretečo nevarnost omejiti, podeliti premije od 10—50 K.

K zatiranju kuge v gobcu in na parkljih. V kmetijskih krogih se zadnji čas ponovno čuje očitjanje, da se je kuga v gobcu in na parkljih zatrosila, ker se je odprla meja za uvoz živine iz balkanskih dežel in da oblasti zaradi prihranitve denarja ne dajo pobiti obolele in sumljive živine; zato se kuga tako močno širi. Bodí ponovno pribito, da je prepoved uvoza žive živine iz balkanskih držav ne izpremenjena in da se pobijanje okužene ali sumljive živine ni opustilo zaradi hranjenja denarja (država mora namreč plačati živino, ki se pobije po uradnem ukazu), ampak zato, ker se po zakonu z dne 6. avgusta 1909 okužena živina ne sme pobijati, dokler kuga nastopa le v posameznih dvorcih ali v osamljenih krajih, ker bi tako bilo brezposmembno. Kakor je znano, je kuga prišla od vzhoda, in nista bili prvi okuženi samo galicijska in bukovinska dežela, temveč istočasno tudi Ogrska in Nemčija. Je pač neprilika, ki bi se ne dala preprečiti tudi s pobijanjem okuženih čred, kajti preveč je posredovalnih nositeljev kuge, ki kužnino raznašajo.

Za sadjarje! Deželni odbor ima v zalogi 50 samostrelnice za voluharje (voluhark), ki jih je prevzel od puškarja Fr. Ševčika v Ljubljani. Da bi se pokončevanje tako škodljivega voluharja vršilo čim uspešneje, je deželni odbor sklenil razposojati te samostrelnice revnejšim sadjarjem, ki imajo opraviti z voluharji. Kdor torej želi samostrelnico voluharko, naj se pismeno obrne na deželni odbor, in priprava se mu depošlje po pošti. Vsadko jo bo smel obdržati brezplačno eno leto. Po preteku te dobe jo bo moral vrniti nepokvarjeno deželnemu odboru. Če jo bo hotel pa obdržati, plača zanjo polovico kupne cene v znesku 3 K 30 h. Naboje (patrone) za voluharko si bode moral vsakdo priskrbeti seveda sam. V zalogi jih ima vedno puškar Fr. Ševčik v Ljubljani, Židovska ulica, in stane vsak komad 8 h. Navodilo za pokončevanje voluharjev in za rabo voluhark se pridene vsaki voluharki. Da se naši sadjarji obvarujejo vsake nezgode ali sitnosti, jih opozarjamo; 1. da naj se ravnajo pri rabi voluharke strogo po priloženem navodilu, 2. da oblastva smatrajo to pripravo za strelno orožje, ki se ne sme rabiti brez orožnega lista.

Družbene vesti.

* **Z današnjo (prvo) številko smo pričeli XXVIII. letnik.** To številko dobe iz

upravnih razlogov vsi dosedanji udje in naročniki. Prosimo, naj nam je nihče ne vrne, čeprav ne ostane v l. 1911. družbenik, oziroma listov naročnik. Prav nujno prosimo, naj vsak takoj naznani družbi, oziroma upravništvu, če lista sploh ali redno ne prejema, ne pa pozneje, kakor se pogostoma dogaja, da nam konci leta ob pobiranju udnine udje tožijo, da vse leto niso prejeli lista. Kaka pomota se pri tolikem številu prav lahko pripeti. Če se pa nedostatki sproti naznanjajo, se tudi lahko sproti odpravljajo.

*** Vsakega p. n. dosedanjega gosp. uda,** oziroma naročnika, prosimo, da naj nam ostane zvest tudi v novem letu ter naj nam vsak pridobi vsaj po enega novega uda. To gotovo ni težko v očigled mali letnini 4 kron. Te prošnje pa ne stavimo zaradi dobičkarije, saj vsak ud dobro ve, da družba nima od udov nič. Z ozirom na ugled je pa važno, da je družba močna. Glede na vsebino lista pa obetamo, da jo bomo, kakor doslej vsako leto, tudi v prihodnjem letu zboljšali, bodisi glede količosti kakor glede kakovosti.

*** Plemenske kobile** lahkih pasem kupuje c. kr. ministrstvo za deželno brambo ter jih prepušča prodajalcem v last za vzrejo žrebet. Opozarjamo na tozadevni razglas med uradnimi vestmi današnje številke.

*** Častita načelnštva podružnic in gg. družbene ude,** ki so za naročene gospodarske potrebščine v l. 1910. še na dolgu, nujno prosimo, naj z ostanke nemudoma poravnajo, ker družba nima denarja, da bi malomarne plačnike podpirala, in mora tudi računati za l. 1910. takoj zaključiti.

*** Oddaja družbenega drevja udom spomladi l. 1911.** se bo vršila po določilih, ki so razglašeni v današnji številki „Kmetovalca“ med uradnimi vestmi. Pri onem sadnem drevju, ki ga posamezne podružnice dobe za svoje ude, in pri tistem sadnem drevju, ki ponj pridejo posamezni udje, osebno v Ljubljano, ostane vse pri starem, dočim je družba prisiljena zaradi dragih delovnih sil in drage ovojne slame odslej zaračunati za vse druge pošiljatve sadnega drevja stroške za ovoj in za vozni list.

*** Poziv podružnicam c. kr. kmetijske družbe kranjske.** Sedaj, ko so spravljeni vse poljščine, se je kmeto delo skrčilo in kmetovalci imajo zopet priliko shajati se ter delovati za organizacijo svojega stanu. Sedaj je čas tudi za podružnice, da sklicujejo shode, se dogovarjajo o bodočem delovanju ter delajo v to svrhu primerne sklepe. Nujno pozivamo podružnice, naj dobro porabijo zimski čas ter naj pridno delajo v prid kmetijstvu. Načelnštva podružnic ali njih druge sposobne činitelje pa lepo prosimo, naj nam redno pošiljajo poročila o delovanju podružnic, da jih priobčimo v družbenem glasilu, njim samim na čast in v spodbudo drugim podružnicam.

*** Vreče kupujemo!** C. kr. kmetijska družba kupuje popolnoma dobre, cele ali dobro zakrpane vreče od Tomasove žlindre, od kalijeve soli in od kajnita po 40 h, od tropin pa po 30 h kos, in sicer oddane v družbeno pisarno, torej voznine proste. Kdor take vreče pošlje, mora sam voznino plačati. Vreče se pregledajo in se plačajo samo cele ali dobro zakrpane. Vreče od žlindre je na vsak način treba porušno izprati in suhe poslati.

Tomasova žindra se je ob novem letu znatno pocenila, kar bodo naši udje gotovo z veseljem na znanje vzeli. Dasi so tvornice za severne avstrijske dežele cene le neznatno znižale, smo z ozirom na kupčijsko tekmovanje

angleških tvornic, ki pošiljajo svojo žindro v Trst, dosegli za naše dežele izredno znižane cene, ki jih spodaj objavimo.

*** Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Tomasovo žindro. Cene za nadrobno oddajo v Ljubljani so: za 19 odstotno K 7— in za 20 odstotno blago K 7.40 za 100 kg.

Naročbe na cele vagonne se bodo zvrševale po naslednjih cenah:

17 0/10	18 0/10	19 0/10	20 0/10	21 0/10
K 561—	K 594—	K 627—	K 660—	K 693—

za cel vagon z 10.000 kg, popust znaša z ozirom na prihranitev stroškov za prevažanje K 25— pri celem vagonu.

Te cene je razumeti bazis Trst, t. j. naročnik bo plačal le toliko voznine, kolikor bi znašala iz Trsta do zadnje postaje, čeravno dobi žindro naravnost iz tvornic.

Rudninski superfosfat s 14 0/10 v vodi raztopne fosforove kisline po K 7— 100 kg z vrečo vred. Pri naročilih v celih vagonih franko na vsako postajo. Svarimo pred nakupom superfosfata, ki je zaznamovan kot 12—14 odstoten, če ni primerno cenejši, kajti tak superfosfat je resnično le 12 odstoten in sme v razmerju z gorenjo ceno le K 6.36 veljati.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Kajnit po 5 K 50 h 100 kg. Naročila na cele vagonne se zvrše naravnost iz tvornic in se cena valed zmanjšanja stroškov dokaj zniža.

Kalijevo sol po 12 K 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 20 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasovo žindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 40 0/10 kalija in stane 12 K, dočim ima kajnit le 12 — 13 0/10 kalija ter stane 5 K 50 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 4 K 50 h. Tudi to gnojilo pošljemo odjemalcem celih vagonov naravnost iz tvornic za ceno, ki je dosti nižja.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

Amonijev sulfat po 31— K 100 kg iz Ljubljane. To dušičnato umetno gnojilo ima družba sedaj, ko se bliža čas za gnojenje ozimini, zopet v zalogi. To gnojilo je važno za gnojenje na njivah žitu, krompirju, ozimini itd., in sicer v zvezi s superfosfatom in s kalijevo soljo. Poraba amonijevega sulfata v vinogradih je zlasti važna in zato posebno priporočena. Opozarjamo na spis „Gnojenje z dušikom“ v 1. št., na spis „Dušičnata umetna gnojila“ v 2. št., na spisa „Gnojenje travnikov z umetnimi gnojili spomladi“ ter „Mešana gnojila in gnojenje vinogradov z umetnimi gnojili, v 3. št., na spis „Gnojenje krompirju, zlasti z umetnimi gnojili, s posebnim ozirom na amonijev sulfat“ v 6. številki in na spis „Gnojenje ozimini z amonijevim sulfatom“ v 18. št. lanskega „Kmetovalca“.

*** Mešano umetno gnojilo,** ki ima 10 0/10 v vodi raztopne fosforove kisline, 10 0/10 žveplenokislega kalija in 4 0/10 amonijevega dušika, oddaja družba po 16 K 100 kg z vrečo vred brez voznine. — (Glej spis „Mešana umetna gnojila“ v 3. št. letošnjega „Kmetovalca“.)

*** Tropine podzemeljskega oreha.** Te tropine imajo zajamčeno 55 do 57 odstotkov beljakovin in maščobe v sebi, torej dosti več kakor sezamove ali lanene tropine. Družba je ugodno kupila večje množino in jih oddaja po 18 K 100 kg iz Ljubljane. Prof. dr. Pott pravi v svoji knjigi o krmilih: „Orehove tropine se morajo prištevati najmočnejšim dušičnatim in najlaže prebavnim rastlinskim

močnim krmilom; odlikujejo se posebno po večji vsebini beljakovin. Tudi mi jih priporočamo našim udom, ki imajo živino navajeno na krmiljenje z močnimi krmili.

* **Sezamove tropine**, fino zmlete, svetle, z zajamčeno vsebino 50 odstotkov proteina in maščobe, stanejo K 18.—100 kg in se dobivajo le v vrečah po 50 kg. Živinorejce opozarjamo na spis „Krmiljenje z oljnim tropinami“, ki je izšel v „Kmetovalcu“ in ki ga v obliki „Gospodarskih navodil“ na zahtevanje vsakomur brezplačno pošljemo. Sezamove tropine so navzlic večji redilni vrednosti zaradi tega toliko cenejše od lanenih tropin, ker se sedaj še ne zahtevajo tako splošno. Gotovo je, da se precj podražé, kakor hitro jih ne bodo mogli več toliko izdelovati, kolikor jih bodo zahtevali; ta položaj utegne po splošni sodbi kmalu nastati.

* **Lanene tropine** so družbi pošle.

* **Klajno apno** oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg, po 22 h kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljatve na zunan se še posebej zaračuni za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opozarjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmi, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štopami za živino.

* **Živinsko sol** priskrbuje družba vsem tistim, ki ne morejo osebno v Ljubljano ali ki je v svoji bližini ne morejo kupiti po 6 K 90 h 100 kg ali pa 3 K 60 h 50 kg. Živinska sol se oddaja le v vrečah po 50 kg. Le tista naročila na živinska sol se zvršujejo, ki se zanje denar naprej pošlje. V navedeni ceni so vštet izdatki za vozni list in stroški ob sprejemu denarja, ki se morajo plačevati v Ljubljani.

* **Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralnikove cevi po 12 K in trokarje po 5 K. Oboje služi, da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnice za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

* **Semenske zmesi detelj in trav** bo imela c. kr. kmetijska družba v zalogi in jih bo s pomočjo državne podpore oddajala po nižani ceni. Semena bo družba na debelo kupila, odračunala bo vožnjo do Ljubljane ter bo pri nakupni ceni dala 20 do 25 % popusta. Opozarjamo na spis v četrti številki lanskega „Kmetovalca“ „Sestava in setev travnih in deteljnih zmesi“. Vsakdo, ki travna in deteljna semena naroči, naj sporoči, koliko posameznih semen kupi, ali pa naj naroči že narejeno zmes, a v tem slučaju mora pisati, kakšna je zemlja, ki jo misli obsejati in kako velik je dotični prostor.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Nakup lahkih plemenskih kobil za vojaštvo.

C. kr. ministrstvo za deželno brambo kupi vsako ne prestaro lepo plemensko kobilo lahke pasme ter jo prepusti prodajalcu v last s pogojem, da izreja žrebeta in jih svoječasno ponudi ministrstvu za deželno brambo v nakup za vojaške namene. Prijave, ki naj bodo naslovljene na c. kr. ministrstvo za deželno brambo, naj se pošiljajo na c. kr. kmetijsko družbo v Ljubljani. V prijavi se mora označiti pasma kobile, njena visokost in starost ter število žrebet, ki jih je kobila že imela.

Naredbe glede oddaje družbenega sadnega drevja spomladi l. 1911.

Gg. ude prosimo, naj svoje naročitve na sadno drevje pri- glase pri svojih podružnicah, oni pa, ki niso uvrščeni v podruž- nice, v družbeni pisarni v Ljubljani ustno ali pisмено. V vsaki pismeni naročitvi je povedati, na katero železniško postajo naj se drevje pošlje.

Oddajalo se bo visoko in pritlično drevje. Ker je zaloga po- sameznih skupin in različnih vrst omejena, si družba pridružuje pravico, da preobilne naročitve skrči in namesto naročenih vrst, ki so že pošle ali jih sploh nima, dá drevesa drugih primernih vrst, če jih bo še imela.

Naročitev na veliko število dreves družba ne bo zvrševala, ker je njena naloga pospeševanje sadjarstva po deželi sploh, in zato skrbi, da se dobre vrste kolikor mogoče razširijo med kmet- skimi posestniki.

Pri naročanju veljajo tele določbe:

1. Podružnica sklene, ali vzame za svoje ude brezplačna drevesca ali ne. Če jih vzame, potem mora poslati vso udnino glavnemu odboru v Ljubljano, če jih pa ne vzame, ji ostane polovica udnine za podružnične namene; le udnino gg. učiteljev mora vso poslati glavnemu odboru.

2. Če podružnica obdrži polovico udnine, morejo njeni udje dobiti po štiri drevesca za nižano ceno 2 kron.

3. Cena za vse drugo drevje je 80 vinarjev za drevesce.

4. Navedene cene veljajo v drevesnici, oziroma na kolo- dvoru, in sicer z zavojem vred za skupne pošiljatve na podružnice, dočim se pri pošiljatvah na posamezne ude zaračunijo stroški za zavoj in za vozni list.

5. Vsa naročila je treba vsaj

do 15. februarja 1911

sporočiti družbi. Kdor do tega časa ne naroči brezplačnega drevja, potem ne bo imel več pravice do njega.

6. Če bi utegnili kaj drevja ostati čez naročitve družbenih udov, ga morejo dobiti neudje po 1 K 20 h drevesce.

Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Občni zbor c. kr. kmetijske družbe kranjske.

(Dalje.)

Svinjerejo je družba, kakor doslej običajno, pospeševala z oddajo čistokrvnih plemenskih prasičkov velike bele angleške pasme, ki so se nadobavili iz priznanih rej. Oddajali so se s pomočjo državne podpore po nižani ceni. Oddalo se je vsega skupaj 181 plemenskih prasičkov.

Cepljenje prasičev proti rdečici je za Kranjsko silno važno, ker je rdečica zelo razširjena in vsako leto prizadeva našim gospodarjem ogromno škodo. Vsled tega je glavni odbor s pomočjo deželne in državne podpore l. 1908. pričel to cepljenje uvajati ter ga je z najboljšim uspehom v letu 1909. nadaljeval. Priglasitve za cepljenje so se v primeri z l. 1908. v l. 1909. izredno pomnožile. Vsled novega zakona o zatiranju in odvratanju živinskih kug spada sedaj cepljenje v delokrog državnih veterinarskih uradov, zato se sedaj družbi ni več treba za to zadevo brigati, vendar si prisvaja zaslug, da je s svojim delovanjem vzbudila med našimi kmetovalci potrebo po rednem cepljenju prasičev proti rdečici.

Konjerejo je pospeševal samostojni konjerejski odsek, ki je skoraj popolnoma neodvisen od družbe. Predsednik konje- rejskega odseka je družbeni predsednik gospod graščak in komer- cialni svetnik Povše. Delovanje konjerejskega odseka je urejeno s posebnimi pravili ter se vse delovanje glede pospeševanja konje- reje vrši v sporazumu s c. kr. žrebčarsko postajo. Tajniška opravi- lila odsekova opravlja g. živinozdravniški nadzornik A. Pavlin.

O zelo uspešnem delovanju samostojnega konjerejskega od- seka poroča ta samostojni odsek svojim udom pri občnem zboru konjerejskega odseka.

Pospeševanje **čebelarstva** je glavni odbor prepustil »Slovenskemu čebelarstvu«, ki jako marljivo deluje. To

društvo marljivo prireja čebelarke shode po vsej deželi, izdaja poseben čebelarški strokovni list ter šteje danes že veliko nad tisoč udov. Glavni odbor je društvu za leto 1909. izposloval 1000 K državne podpore in še posebej 500 K za čebelarški polovalni pouk.

Največjo važnost je glavni odbor pokladal na **kmetijski pouk**, ker smatra strokovno naobrazbo naših kmetovalcev za temelj vsemu kmetijskemu napredku. Razen pouka v **družbeni podkovski šoli in gospodinjski šoli**, ki jih ima glavni odbor v svoji oskrbi, se je za kmetijski pouk skrbelo ustnim potom in s pomočjo tiska. — Z družbenim glasilom „**Kmetovalcem**“ je glavni odbor redno deloval za razširjanje kmetijske znanosti ter je poleg tega izdal več posebnih kmetijskih strokovnih knjig in spisov, kakor mi je bila čast že poprej poročati.

Razen tega, kar sem doslej navedel o družbenem delovanju, moram še omeniti natančno **statistiko o letini**. Družba je nadalje na poziv c. kr. kmetijskega ministrstva in c. kr. deželne vlade izrekla svoje mnenje o mnogih vprašanjih, zadevajajočih kmetijstvo. Iz svojega nagiba pa je omenjenim visokim uradom podala važnih nasvetov glede deželne kulture ter se je v več slučajih obrnila s predlogi na državni zbor, oziroma na dotična ministrstva.

* * *

Iz tu podanega letnega poročila je posneti vsestransko delovanje glavnega odbora v prid kranjskemu kmetijstvu, in glavni odbor lahko z mirno vestjo trdi, da je vse storil, kar je bilo mogoče v razmerju s pičlimi gmotnimi in fizičnimi silami. V ne posebno povoljnih razmerah naše družbe se mora pridobitev 9000 udov, rešitev 33142 poslovnih števil v pisarni, promet 900 vagonov gospodarskih potrebščin, **denarni obrat, ki je letos prekoračil šest milijonov kron**, in poleg tega še popisani intenzivni kmetijski pouk ter obširno literarno delovanje na kmetijskem polju smatrati za prav veliko delo.

V imenu glavnega odbora mi je čast predlagati:

Častiti občni zbor vzemi to poročilo na znanje.

Občni zbor je vzel poročilo z dobrokličji soglasno na znanje.

(Konec prihodnjič.)

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Horjulju dne 29. januarja 1911 ob treh popoldne v mežnariji v Horjulju.

S P O R E D :

1. Poročilo načelnikovo.
2. Predložitev računa za leto 1910.
3. Določitev porabe polovice udnine.
4. Naročitev sadnih drevesec.
5. Slučajnosti.

V slučaju nesklepčnosti bo zborovanje ob pol 4 popoldne ob vsakem številu navzočih udov.

Kmetijska podružnica v Horjulju,

dne 12. januarja 1911.

Načelnik.

V a b i l o

na občni zbor konjerejske zadrage v Lescah, ki bo v nedeljo, dne 29. januarja 1911, ob enajstih popoldne v gostilni pri Wuchererju v Lescah.

S P O R E D :

1. Poročilo o delovanju zadrage v letu 1910.
2. Potrjenje računskega zaključka za leto 1910.
3. Proračun za leto 1911.
4. Sklepanje o stavljenih predlogih načelstva, nadzorstva in posameznih udov.
5. Slučajnosti.

Lesce, dne 10. januarja 1911.

Ivan Žark, načelnik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice v Hrenovicah, ki bo v nedeljo, dne 22. januarja 1911, opoldne ob treh v prostorih „Hranilnice in posojilnice v Hrenovicah“.

S P O R E D :

1. Poročilo o sedanjem stanju podružnice in njenem imetju.
2. Določitev glede udnine in podružnične drevesnice.
3. Poprava ali nabava morebitnih strojev v porabo društvenikom.
4. Pobiranje udnine za leto 1911 in vpisovanje novih udov.
5. Volitev novega odbora.
6. Razni nasveti.

Poleg udov se uljudno vabijo tudi vsi za napredek kmetijstva vneti gospodarji.

Kmetijska podružnica v Hrenovicah,

dne 2. januarja 1911.

Ivan Zupan, odbornik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice v Studenem pri Postojni, ki bo v nedeljo, dne 22. prosinca 1911 ob dveh popoldne v šoli.

S P O R E D :

1. Poročilo o blagajni in letnem delovanju
2. Predložitev letnega računa in predlog načelstva.
3. Volitev novega odbora.
4. Razni nasveti.
5. Plačevanje udnine.
6. Določitev mej novemu vrtu na mestu.

Podružnica c. kr. kmetijske družbe v Studenem,

dne 9. januarja 1911.

Alojzij Kobal, načelnik.

Listnica uredništva.

F. K. v S. V gozdu, ki je zasajen z mladim igličevjem, navadno ni dobro obsekovati spodnjih vej, dokler so žive, pač je pa dobro odstranjevati vse suhe veje, če ne odpadejo sameodsebe. — *A. T. v M.* V vinotoču pod vejo sme upravičenec vinotoča prodajati izključno le svoj vinski pridelek. Točenje dokupljenega vina je prestopok obrtnega zakona. — *F. P. v L.* Umetna gnojila morate poslati v preskušnjo kakemu kemijskemu preskušališču in morate poskušnjo vzeti iz vreč in zapečatiti prod pričami, potem šele lahko dotičnega agenta primete zaradi sleparstva, če poskušnja kaj drugega pokaže, kakor vam je on jamčil. V kupnem pismu mora biti povedano, za kakšno vsebino prodajalec jamči. — *A. M. v S.* Za obnovljenje vinograda dobite morda pri deželnem odboru brezobrestno posojilo. Za kako podporo vsled mnogih nezgod se obrnite s prošnjo na c. kr. ministrstvo za notranje zadeve potom svojega okrajnega glavarstva. — *J. K. v H.* Javna pota so le za promet; na njih se ne more priposegovati služnostna pravica za delanje gnoja. Nihče ni dolžan ograditi svoje posestvo in vsakdo mora sam skrbeti, da njegova živina ne dela škode na tujem svetu. Tuje kokoši se ne smejo pobijati, ampak le s primerno silo odganjati. Povračilo za škodo, ki jo naredo živali na tujem svetu, more oškodovanec izposlovati potom županstva na podlagi zakona za obrambo poljščine. — *F. C. v M.* V Avstriji malokje izdelujejo suhe hruške, ki bi bile sposobne za kupčijo. Največ posušenega sadja nareda na Francoskem. Pravilno sušena jabolka dobivamo izključno le iz Severne Amerike. — *M. D. v G.* Posamezni deželni zakoni se dobivajo v »Učiteljski tiskarni« v Ljubljani. — *J. J. v C.* Enoletne živinozdravniške šole, ki bi bila za kmete, ni nokjer v Avstriji, ampak imamo samo visoke šole za živinozdravstvo, ki so pristopne le tistim, ki so zvršili vso gimnazijo. Po novem vinskem zakonu ni prepovedano vino čistiti z žolico ali z beljakom.